

HVORDAN PRESENTERES PSYKOSOSIALT LÆRINGSMILJØ I SKOLEPOLITISKE DOKUMENTER SOM OMHANDLER FREMTIDENS SKOLE?

PED2900 • Bacheloroppgave i pedagogikk • Vår 2019

Kandidatnummer: 10020

Innholdsfortegnelse

Innledning.....	2
Problemstilling.....	2
Avgrensning.....	3
Oppgavens oppbygning	3
Kontekst	4
Fornyelsen	4
Teori	7
Meld. St. 28 og Fagfornyelsen som datagrunnlag	11
Validitet	12
Analyse/drøfting.....	13
Analyse av funn i Fagfornyelsen	17
Avslutning	19
Refleksjonsnotat	21
Referanseliste	22

Innledning

Skolen er et sted hvor elevene tilbringer mye av sin tid gjennom barndommen og oppveksten. I NOU 2015:2 *Å høre til – virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*, blir det skrevet at: «Flere studier indikerer at et godt skolemiljø bidrar til økt læringsutbytte i tillegg til personlig utvikling og trivsel hos elevene» (NOU 2015:2, 2015. s. 115). Et godt psykososialt miljø er alfa og omega for trivsel, gode prestasjoner, og opprettholdelsen av mestring, motivasjon og utvikling. «Skolen skal ikke bare være en god plass å lære, men også en god plass å være» (Folkehelseinstituttet, 2018, s. 38). Et dårligere psykososialt miljø kan derfor være utslagsgivende i negativ retning for mange elever, nettopp fordi skolehverdagen er en stor del av livet i disse årene. I likhet med hjem og fritid, har også skolen et ansvar for og en påvirkningskraft på elevenes psykiske helse og sosiale liv. Generasjonen av elever som går på skole i dag kalles ofte «generasjon prestasjon», da mange mener at unge blir stilt for store krav til, som i sin tur er hevdet å bidra til økt stress og dårligere mental helse (Landro, 2017).

Problemstilling

På bakgrunn av dette skal jeg undersøke hvordan det psykososiale læringsmiljøet representeres i skolepolitiske dokumenter. Hvordan vektlegges psykososialt læringsmiljø i forhold til de faglige rammene, og hvordan vies det plass i Fagfornyelsen? Hvilket oppdrag mener skolen den har, og skal ha, i fremtidens skole?

Oppgavens problemstilling blir derfor formulert slik: *Hvordan presenteres psykososialt læringsmiljø i skolepolitiske dokumenter som omhandler fremtidens skole?*

Datagrunnlaget for denne studien er Meld. St. 28 (2015-2016) *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*, og Fagfornyelsen. I Meld. St. 28 legges det frem hvordan det er ønskelig at fremtidens skole skal se ut. Kunnskapsløftet skal forbedres og fornyes gjennom en ny læreplan kalt Fagfornyelsen, som trinnvis skal tre i kraft fra skolestart 2020 (Utdanningsdirektoratet, 2019a). Meld. St. 28 kan ses som startskuddet for den kommende læreplanen. Med en diskursanalytisk tilnærming til stortingsmeldingen, og Fagfornyelsen slik den foreløpig ser ut, er oppgavens mål å finne ut hvordan psykososialt læringsmiljø presenteres og prioriteres. Jeg avgrensner oppgaven til å behandle Meld. St. 28 kapittel 2, 3 og 4, og Fagfornyelsens overordnede del kapittel 2. Dette grunnet oppgavens omfang og at spesielt disse delene av datamaterialet er relevante for problemstillingen.

Problemstillingen ligger under temaet utdanningspolitikk og utdanningshistorie, og årsaken bak dette er min interesse for feltet. Skolens utvikling frem til i dag er noe jeg finner spennende, i

tillegg til at psykososialt miljø og psykisk helse er dagsaktuelle temaer (Mulalic, 2018). En av utdanningspolitikkenes mange oppgaver er å ta dette i betraktning under utforming av nye læreplaner. En undersøkelse av hvordan dette kommer til uttrykk i stortingsmeldingen og den nye læreplanen, er både interessant, aktuelt for den fremtidige skolen og en dagsaktuell oppgave.

Avgrensning

For problemstillingen min er begrepet «psykososialt læringsmiljø» sentralt. Før jeg kom fram til en endelig problemstilling, var jeg bestemt på å undersøke aspekter ved mental helse, miljø, trivsel, sosialt liv og lignende i skolehverdagen. Alt dette, med mer, inngår i begrepet «psykososialt miljø» (Utdanningsdirektoratet, 2015a). Psykososialt miljø, som det komplekse begrepet det er, var derfor den mest treffende måten å formulere problemstillingen på. Da jeg ønsket å undersøke samspillet mellom flere elementer ved skolehverdagen og hvordan de var representert, var det passende å velge ut denne stortingsmeldingen og læreplanen.

Med tanke på at mye av datagrunnlaget som inngår i oppgaven også omhandler barnehagen, har jeg gjort en tydelig avgrensning på hvilke data som brukes. Jeg har valgt å kun fokusere på skolen, grunnet oppgavens størrelse og tiden til rådighet. Samtidig er det barneskolen og aldersgruppen i denne delen av grunnskolen som interesserer meg i størst grad. Helt fra begynnelsen av har jeg hatt en klar idé om at det var på denne gruppen hovedfokuset skulle ligge.

Oppgavens oppbygning

Til å begynne med, redegjør jeg for oppgavens kontekst. Her skriver jeg kort om den ene delen av datamaterialet, Meld. St. 28, og dens innhold. Deretter skal jeg vektlegge Fagfornyelsen, bakgrunnen for fornyelsen, oppbygningen av den nye læreplanen, og undersøke delene av den som er mest aktuelle for oppgaven. Etter kontekstredagjørelsen kommer teorikapittelet, hvor jeg presenterer forskning relevant for oppgaven. Metodekapittelet kommer etter teorien, hvori jeg presenterer metodevalg, beskriver den og begrunner hvorfor jeg har valgt den. Et grundigere innblikk i delene av datamaterialet jeg skal bruke, gis også her.

Deretter kommer vi til analyse- og drøftkapittelet, hvor jeg presenterer funnene fra analysen av datamaterialet. Drøftingen vil for oversiktligheits skyld foregå underveis i teksten ettersom de ulike utdragene presenteres, hvor jeg vektlegger sammenhenger, belyser styrker og svakheter, problematiserer ulike utsagn, og argumenterer for mine tolkninger. Teoriene fra teorikapittelet drøftes også opp mot analysen. I avslutningen forsøker jeg å besvare

problemstillingen ut fra funnene som er gjort, oppsummere, og ta opp igjen spørsmål jeg stilte tidlig i innledningen. På slutten av oppgaven legger jeg ved et refleksjonsnotat, samt referanselisten.

Kontekst

For å se vektleggingen på det psykososiale miljøet blant elevene i skolen, analyserer jeg blant annet en stortingsmelding. En stortingsmelding er en melding sendt til Stortinget fra regjeringen, som omhandler ulike aspekter ved statlige virksomheter. Disse aspektene er som regel saker regjeringen ønsker å orientere Stortinget om, for eksempel forslag, slik Meld. St. 28 i stor grad inneholder. Meld. St. 28 er et skolepolitisk dokument som orienterer seg mot den ønskelige utviklingen for fremtidens skole, og har dermed flere fokusområder enn det psykososiale miljøet, da for eksempel faglig utbytte også står sentralt. Stortingsmeldingen er bygd opp i 8 ulike kapitler som henholdsvis er innledning, bakgrunn for fornyelsen, den nye generelle delen, fagfornyelsen, vurdering i fag, prosess og fremdrift for fornyelse av læreplaner, implementering av læreplanverket og til slutt et kapittel om økonomiske og administrative konsekvenser.

Fornyelsen

Den nye læreplanen Fagfornyelsen er den andre kilden jeg skal analysere. Et læreplanverk er det sentrale virkemiddelet for nasjonal styring av opplæringens innhold, og den viktigste beskrivelsen av hvilken kompetanse elevene skal oppnå. Det har status som forskrift, definerer strukturen og innholdet i fagene, og utgjør basen for skolens planlegging og gjennomføring av opplæringen (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 9). Den fungerer både som rettesnor og ramme, men skal også virke som inspirasjon for undervisningen.

Kunnskapsløftet er læreplanverket som ble innført i norske skoler i 2006, og som er gjeldende frem til Fagfornyelsens implementering i 2020. Det er bevist at Kunnskapsløftet har bidratt til økt oppmerksomhet rundt og større vekt på elevenes faglige læringsutbytte og grunnleggende ferdigheter (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 6). Likevel eksisterer fortsatt store problemer i grunnopplæringen. Et av disse er at mange elever har et for svakt faglig utbytte fra sin skolegang, som i sin tur fører til at mange elever ikke fullfører videregående opplæring (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 6). På bakgrunn av dette vil regjeringen videreføre og fornye læreplanverket for Kunnskapsløftet, hvor tanken er at fornyelsen skal gi en bedre sammenheng

mellom læreplanverkets ulike deler, slik at både skolens brede formål og elevenes faglige læring blir bedre ivaretatt (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 6).

Utdanningsdirektoratet sier også noe om årsakene til hvorfor fornyelsen skal finne sted (Utdanningsdirektoratet, 2018a). Det elevene og lærlingene lærer skal være relevant. Samfunnet og arbeidslivet er i stadig endring, og dette fører med seg ny teknologi, ny kunnskap og nye utfordringer. Derfor er det viktig at barn og unge er kritiske, reflekterende, kreative og utforskende. Videre mener Utdanningsdirektoratet at det skal vies mer tid til dybdelæring, da mange av læreplanene har vært for omfattende (Utdanningsdirektoratet, 2018a). For å legge rammer for dybdelæring kan det ikke bare fylles på med nytt innhold – prioriteringer må gjøres, og de må være tydelige. Den siste viktige faktoren er at det skal være bedre sammenheng i fagene, og at de forskjellige delene av læreplanverket skal henge bedre sammen (Utdanningsdirektoratet, 2018a).

Læreplanene skal fornyes i grunnskolen og de gjennomgående fagene i videregående, programfagene på de yrkesfaglige utdanningsprogrammene og programfagene på de studieforbereende utdanningsprogrammene (Utdanningsdirektoratet, 2018a). Med læreplanene i endring, skal også vurderingsordningene ses på, dette for å sikre en god sammenheng mellom læreplan og vurderingsform (Utdanningsdirektoratet, 2019b).

Et læreplanverk, i denne sammenhengen Fagfornyelsen, er bygd opp av flere ulike deler. En av dem er kalt kjerneelementer, som er det viktigste elevene skal lære. Disse kjerneelementene er det viktigste innholdet, og er det essensielle elevene må kunne for å mestre og anvende faget (Utdanningsdirektoratet, 2017). Det er ulike kjerneelementer for hvert fag og de varierer fra grunnskolen og videregående opplæring, til yrkes- og studieforbereende fag.

Læreplanverket inneholder også forskjellige læreplaner for de ulike fagene, som alle har egne kompetansemål. I norskfaget skal for eksempel antallet kompetansemål reduseres gjennom Fagfornyelsen, slik at elever og lærere kan bruke mer tid på sentrale deler av faget. For de på yrkesrettet utdanning har noen kompetansemål fått yrkesfaglig innhold for å gjøre faget mer relevant for deres videre utdanning (Utdanningsdirektoratet, 2019c).

Delen fra Fagfornyelsen som brukes mest i denne oppgaven, er den overordnede delen, som skal erstatte Kunnskapsløftets generelle del, fastsatt i 1993 (Kunnskapsdepartementet, 2017). Den skal også erstatte prinsipper for opplæring, som utdyper og sammenfatter bestemmelsene fra opplæringsloven (Utdanningsdirektoratet, 2015b).

Den overordnede delen tar for seg hvilke verdier og prinsipper grunnopplæringen skal bygge på (Utdanningsdirektoratet, 2018a). På Utdanningsdirektoratets nettsider finnes egne sider om overordnet del hvor man kan lese om grunnsynet som skal prege den pedagogiske praksisen i grunnopplæringen, og at den skal ligge til grunn for samarbeidet mellom hjem og skole (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Den tydeliggjør hvilket ansvar skolen og lærebedriften har for danning og kompetanseutvikling hos alle elevene og lærlingene. Videre i den overordnede delen presenteres hovedmålgruppen. Denne gruppen består av alle som har ansvar for opplæringen på ulike vis, som lærere, assistenter, instruktører, skoleeiere, ledere, lærebedrifter, med flere (Utdanningsdirektoratet, 2018b).

Nytt fra Fagfornyelsen er de tverrfaglige temaene som skal integreres i hvert fag hvor det er relevant. Disse er ikke egne fag, men temaer som anses som samfunnsaktuelle (Utdanningsdirektoratet, 2018a). Disse tre tverrfaglige temaene er folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap samt bærekraftig utvikling (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 7). Disse ser Utdanningsdirektoratet på som temaer aktuelle for dagens samfunn, som skal integreres i det faglige hvor det er relevant (Utdanningsdirektoratet, 2018c). De tre temaene tar utgangspunkt i samfunnsutfordringer som krever innsats og engasjement fra enkeltmennesker så vel som fellesskapet, fra lokalsamfunnet og opp til globalt nivå. Gjennom arbeid med temaene i ulike fag skal elevene utvikle tverrfaglig kompetanse (Utdanningsdirektoratet, 2018c). Av disse temaene er folkehelse og livsmestring det som tas med videre i oppgaven, da dette er det mest relevante for studiets formål og dermed er mest hensiktsmessig å undersøke nærmere.

Informasjon om det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring, finner vi i kapittel 2.5.1 av læreplanverket Fagfornyelsen. Temaets formål er ifølge Utdanningsdirektoratet å gi elevene kompetanse som fremmer god fysisk og psykisk helse, og dermed gi muligheten til å ta ansvarlige livsvalg (Utdanningsdirektoratet, 2018d). Utviklingen av et positivt selvbilde og en trygg identitet er særlig avgjørende i barne- og ungdomsårene. Videre beskriver Utdanningsdirektoratet at tilretteleggelser for gode helsevalg hos den enkelte er av stor betydning for folkehelsen. Temaet er tenkt å bidra til håndtering av medgang og motgang, og praktiske og personlige utfordringer på best mulig vis (Utdanningsdirektoratet, 2018d). Områdene temaet skal omhandle er som nevnt fysisk og psykisk helse, men også seksualitet og kjønn, levevaner, mediebruk, økonomi, og rusmidler. Respekt for egne og andres grenser, verdivalg, mening med livet, relasjoner med andre, og å kunne håndtere følelser, tanker og relasjoner, er også viktige deler av temaet (Utdanningsdirektoratet, 2018d). Med andre ord

inneholder temaet mange deler, som alle er like viktige og må vies plass. Utdanningsdirektoratet har formidlet at det allerede er en stor andel elementer som kjemper om å få plass i læreplanen. Tidligere læreplaner har gjerne inneholdt et mangfold av elementer som elever og lærere har måttet forholde seg til, noe som har gjort det vanskelig å vite hva som skal prioriteres (Utdanningsdirektoratet, 2018a). Det kan tenkes at dette kan være en hovedårsak til dårlig faglig utbytte og dybdeløring (UiO, 2016). Det er tydelig at formålet med Fagfornyelsen er å skape mer faglig utbytte og mindre overflateløring hos norske elever.

Teori

I en artikkel skrevet av Terje Manger defineres psykososialt læringsmiljø som «bestående av en rekke faktorer knyttet til skolearbeidet, skoleklassen og skolen. Det innbefatter samspill mellom lærere og elever og samspill mellom elever.» (Manger, 2014). Manger beskriver her at det psykososiale miljøet i skolen innebefatter mange ulike deler som må samsvare.

For å bedre illustrere psykososialt miljø og hvilken rolle det er ønskelig at det har i skolehverdagen, har jeg også valgt å ta med et eksempel på dette fra Utdanningsdirektoratet sine nettsider. Der finner man psykososialt miljø som en egen overskrift, med flere linker til ulike aspekter ved dette fenomenet, som for eksempel sosial kompetanse, lærer-elev-relasjon, klasseledelse, psykisk helse, hjem-skole-samarbeid og mer til. Et eksempel på hva som står under psykisk helse: «*Barnehagen og skolen har et spesielt ansvar for å forhindre at psykiske helseplager oppstår eller blir forsterket som følge av forhold i barnehagen eller på skolen. Derfor er det viktig at barnehagen og skolen forebygger gjennom god praksis*» (Utdanningsdirektoratet, 2015a).

Utdanningsdirektoratet beskriver her at det er av viktighet at skolen forebygger at psykiske helseplager oppstår eller forverres som følge av disse institusjonene. I sammenheng med dette utdraget er det også presentert en rekke punkter som forteller hva det innebærer å forebygge psykiske helseplager i skolen. Eksempler på disse er å bygge trygge og inkluderende fellesskap rundt barna, følge opp barna som har det vanskelig, ha et internt system for å drøfte og finne løsninger i fellesskap, og å inkludere barna og deres foreldre for å jobbe sammen om løsninger på potensielle utfordringer. Oppfølging for å se om løsninger virker, eller om det må forbedringer til, er også en viktig faktor (Utdanningsdirektoratet, 2015a).

For å gå videre inn på psykososialt miljø i skolen vil jeg se nærmere på noen undersøkelser knyttet til dette.

Det har vært tydelig på mange arenaer at barn og ungdoms psykiske helse har vært oppe til diskusjon de siste årene. Omfanget av psykiske helseplager er blitt høyere – og er stadig økende, spesielt hos jenter (Apeland, 2019). Antallet jenter med psykiske helseplager er tilsynelatende minst dobbelt så stort som guttene, trolig høyere, som vist i undersøkelsen Ung i Oslo 2015, som er en av de største ungdomsundersøkelsene gjort i landet. I 1996 var omkring en av ti unge i Oslo plaget med depressive symptomer. I 2015 rammer dette rundt en av fem (Andersen og Bakken, 2015, s. 78). Disse resultatene fra Oslo er noe høyere enn resten av landet.

Videre i undersøkelsen Ung i Oslo 2015, finner man imidlertid at tallene på trivsel i skolen fra 8. trinn til VG3 generelt er veldig gode – både i Oslo og Norge for øvrig ligger tallene på de som har oppgitt at de trives på mellom 92-96% (Andersen og Bakken, 2015, s. 29). På den andre siden kan man også se at det er 6% som ikke trives, dette i Oslo hvor tallene på skoletrivsel var 94%. Dette er en økning fra eksempelvis 1996, hvor 20% ikke synes skoletrivselen var tilstedeværende (Andersen og Bakken, 2015, s. 28).

I januar 2018 lanserte Folkehelseinstituttet rapporten «Psykisk helse i Norge», som presenterte tall på omfanget av psykiske lidelser og helsetjenestebruk for slike lidelser i Norge. Omkring 7 prosent av barn i førskole- og skolealder viser symptomer på en psykisk lidelse og rundt 5 prosent av barn og unge i alderen 0-17 behandles hvert år i psykisk helsevern for barn og unge (Folkehelseinstituttet, 2018, s. 13).

Disse økende psykiske helseproblemene hos barn og unge er blitt knyttet opp mot skolen i prosjektet «Livsmestring i skolen – for flere små og store seiere i hverdagen» fra 2017, utført av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. Prosjektet ble gjennomført på forespørsel fra Barne- og likestillingsdepartementet fra 2015, da de ønsket å kartlegge barn og unges behov for hjelp til livsmestring på bakgrunn av behov for å snakke om temaer som å takle press, hvordan håndtere konflikter, mobbing, familieproblemer, psykisk helse, vold, med mer (Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, 2017, s. 9).

I første fase av prosjektet var målet å kartlegge utfordringene som barn og unge opplever i hverdagen, hvor barna selv fikk uttale seg om sine utfordringer. Prosjektets resultater pekte tydelig mot opplevelser av ulike typer press og stress i skolehverdagen, der prestasjonspress knyttet til karakterer, lekser og fremføringer var en gjennomgående stor bekymring. Det ble beskrevet vanskeligheter med å strekke til på alle arenaer – skole, fritid, venner og hjem. Barn og unge har forpliktelser på alle disse arenaene, hvor de tvinges til å prioritere.

Dette prestasjonspresset er klart knyttet direkte til skolen, men et annet type press elevene også beskrev var det opplevde jaget etter klær, kropp og utseende. Blant svarene som kom inn ble det skrevet at dette var noe som påvirket deres skolehverdag i form av popularitet og hvordan andre vurderte dem. «Det er viktig å ha riktige klær og være tynn for å være populær i klassen» (Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, 2017, s. 15).

Rapporten fra Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner så på elevenes opplevelser av negative følelser rundt prestasjoner i skolen. I neste rapport jeg skal presentere ser man på de helsefremmende tiltakene for å gjøre noe med de negative følelsene og hvor de foregår. Folkehelseinstituttets rapport «Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt» (2018) er en oppsummering av eksisterende kunnskap om forebyggende og helsefremmende tiltak for den psykiske helsen blant barn og unge. I starten av rapporten formidles det følgende: «Det forebyggende og helsefremmende arbeidet for å bedre barn og unges psykiske helse må foregå der barn og unge befinner seg, og de viktigste arenaene vil være utenfor helsetjenestene» (Folkehelseinstituttet, 2018, s. 8). Skolen er en stor og tidkrevende arena for barn og unge, en arena de i større grad befinner seg i enn i helsetjenesten. Skolen er imidlertid ikke eneansvarlig som helsefremmende institusjon, da rapporten viser til at lokalsamfunnet, familien og fritidsarenaer også inngår her (Folkehelseinstituttet, 2018, s. 15). I rapporten er disse arenaene omtalt som arenaer som kan fremme psykisk helse, men man kan også diskutere hvorvidt de samtidig står i fare for å ha motsatt funksjon. Miljøene barn og unge befinner seg i er både forebyggende, men også forårsakende. Eksempelvis kan skolen knyttes til både prestasjonsrelatert stress og angst. Samtidig er den en av de viktigste arenaene hvor man kan ta grep om denne problematikken, gjennom at den potensielt fremmer god psykisk helse og et godt og trygt psykososialt miljø for elevene. Skolens makt er uvurderlig med tanke på antallet timer elevene tilbringer der hver uke, og at alle barn og unge samles der så regelmessig.

Metode

Kvalitativ metode og diskursanalyse

Kvalitative metoder forholder seg til data i form av tekster, lyd og bilde, og legger vekt på fortolkning av dataene (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 99). Om man bruker kvalitativ metode kan man samle inn data via intervjuer, observasjoner eller dokumentanalyser, og dette gjøres ofte på smalere felt enn i kvantitative metoder (Andersen, 2008). Man får mer

informasjon fra mindre grupper med informanter, heller enn å få mindre informasjon fra langt flere informanter slik man gjør i kvantitativ metode ved hjelp av for eksempel spørreskjema. Den kvalitative metoden er egnet for å forsøke å finne ut hvordan mennesker gir mening til verden rundt seg, og grunnlaget de har for sine handlinger (Andersen, 2008).

Ifølge Johannessen, Tufte & Christoffersen er det problemstillingen som legger grunnlag for valg av metode (Johannessen et al., 2010, s. 99). Problemstillingens karakter fordrer gjerne en spesiell metode for å oppnå de beste resultatene. Ettersom jeg skal bruke allerede eksisterende dokumenter for å finne svar på problemstillingen må disse analyseres, og av den grunn blir tekstanalyse den mest passende fremgangsmåten.

Når man samler inn kvalitative data, er det også nærliggende at man analyserer og fortolker dem (Johannessen et al., 2010, s. 163). Å analysere kan forklare som å dele opp noe i elementer – det man undersøker er sammensatt av deler, og målet vil være å avdekke en mening, eller finne et mønster i datamaterialet (Johannessen et al., 2010, s. 164). Tolkning betyr å sette noe inn i en større sammenheng. Når man som forsker tolker data, ser man på hvilke konsekvenser analyse og konklusjon har for det man undersøker. Videre sier Johannessen, Tufte & Christoffersen at fortolkning handler om å få frem mening som ikke nødvendigvis er tydelig fra før (Johannessen et al., 2010, s. 164).

For denne oppgaven benyttes diskursanalyse, da jeg anser problemstillingen som en del av en skolepolitisk diskurs. Ettersom jeg skal analysere skolepolitiske dokumenter, og derunder se på hvilke oppfatninger som ligger til grunn for ulike utsagn passer denne analysetypen godt. I *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2017) skrevet av Øivind Bratberg, skriver han at:

Diskursanalyse er ifølge Werner Christie Mathisen «analyse av språkbruk i en samfunnsmessig kontekst, med fokus på hvordan de ideer og begreper som produseres i denne konteksten tolker og er med på å forme (et visst utsnitt av) den samfunnsmessige virkeligheten (Bratberg, 2017, s. 37).

Ifølge Mathisen er altså formålet med diskursanalyser å analysere og avdekke de kognitive og normative rammene som er tilgrunnliggende og retningsgivende for politikken på bestemte politiske områder (Bratberg, 2017, s. 37). Det er tydelig at utsagnene som kommer til uttrykk i tekstene jeg har valgt ut, er med på å forme et utsnitt av virkeligheten slik Mathisen sier. De er forslag til hvordan ulike ting skal løses i praksis.

Kevin Dunn og Iver Neumann sier at diskurs «definerer mening for oss, om enn bare midlertidig, og gjør det mulig for oss å forstå verden omkring og å handle i den» (Bratberg,

2017, s. 35). Diskurser gir de grunnleggende premissene for hvordan vi snakker om og forstår verden rundt oss (Bratberg, 2017, s. 35). Språket blir grunnlaget for vår konstruksjon av verden, og gjennom språket formidler vi også vår virkelighetskonstruksjon. Diskursanalysen er rettet mot hvordan bestemte representasjoner av virkeligheten skapes, utfordres og opprettholdes (Bratberg, 2017, s. 39). Denne oppgaven analyserer gjennom diskursanalysen bakgrunnen for virkelighetsoppfatningene i datamaterialet og hva som kan utfordre disse, men også hva som opprettholder dem. Hva ligger bak, hvorfor blir det eventuelt utfordret og hva er det som gjør at de vedvarer? På bakgrunn av dette mener jeg at diskursanalysen er den mest passende for oppgavens formål.

Datagrunnlaget som analyseres i oppgaven vil enten utfordre eller støtte opp under ulike skolepolitiske forståelser. Det er skolepolitiske diskurser som presenteres, og hvordan disse utspiller seg i praksis, noe som har konsekvenser for samfunnsstrukturen. Disse konsekvensene gir seg først og fremst til kjenne i skolen, som er en viktig del av samfunnet og som videre har konsekvenser for samfunnets andre deler. Analysene av det utvalgte datagrunnlaget har som formål å redegjøre for hvilke diskurser som er dominerende innenfor skolepolitikken, for så å finne ulike aspekter av dette som senere vil utspille seg i praksis. I diskursanalysen utvikler alle fellesskap et felles sett ideer som medlemmene tilegner seg (Bratberg, 2017, s. 35). Disse ideene og forståelsene som utgjør diskursen, er det jeg vil se etter i analysen.

Meld. St. 28 og Fagfornyelsen som datagrunnlag

Som vi har sett fremlegger Meld. St. 28 tiltak for å løse utfordringene kjent fra Kunnskapsløftet for å forbedre elevenes faglige utbytte i skolen. Ettersom Fagfornyelsen er resultatet av det som fremkommer av stortingsmeldingen, er det av den grunn at jeg har valgt å undersøke disse to sammen. Stortingsmeldingen er fra 2016, mens Fagfornyelsen er utbedret fra 2016 til nå, noe som gjør disse to både høyst dagsaktuelle og ytterst sentrale i diskursen som analyseres i oppgaven. Fagfornyelsen vil fortsette å utarbeides til den trer i kraft og derfor må en analyse beskjefte seg med hva som foreløpig inngår i læreplanen, og samtidig ta et eventuelt endringspotensial i betraktning, selv om deler av den er stabile og fastsatte per nå.

Både stortingsmeldingen og Fagfornyelsen er omfattende og inneholder som nevnt mange ulike deler. De delene jeg har utelatt er ikke mindre viktige enn delene jeg skal analysere, men omhandler andre områder enn studiets anliggende. Eksempler på dette kan være Meld. St. 28s behandling av økonomi, fremdrift og vurdering i fag. I Fagfornyelsen er eksempler på utelatte deler de individuelle læreplanene, kjerneelementer, kompetansemål og flere.

Jeg har begrenset oppgaven til å bruke de delene av stortingsmeldingen og Fagfornyelsen som gir meg mest mulig informasjon til å svare på problemstillingen. I Meld. St. 28 benytter jeg meg av kapittel 2, 3 og 4. Kapittel 2 omhandler bakgrunnen for fornyelsen av innholdet i grunnopplæringen, mer spesifikt om Kunnskapsløftet, læreplanverket, regjeringens utdanningspolitiske satsninger, kunnskap om elevenes læring, og skolen i samfunnet. Kapittel 3 tar for seg den nye generelle delen, eller overordnet del som den nå skal hete, med mer om bakgrunnen for fornyelsen av Generell del, skolens innhold og verdigrunnlag, elevens læring og utvikling, og skolens pedagogiske arbeid. Kapittel 4 behandler Fagfornyelsen, som er et større kapittel som rører ved videreutvikling av grunnleggende ferdigheter, videreføring av kompetansemål, dybdelæring og bedre sammenheng, tydelige prioriteringer i fag, prioriteringer i tverrfaglige temaer, og litt om de ulike skolefagene (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 3).

Fra Fagfornyelsen bruker jeg andre kapittel av overordnet del, som tar for seg prinsipper for læring, utvikling og dannelse. Dette kapittelet inneholder blant annet sosial læring og utvikling, kompetanse i fag, grunnleggende ferdigheter, samtidig som de tverrfaglige temaene også innordnes her (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Under analysen av alle disse kapitlene, har jeg vektlagt det som blir sagt om psykososialt miljø, hvorunder, som nevnt, relevante begreper som sosialt miljø, elevhelse, trivsel, selvoppfatning, motivasjon, og lignende også ligger.

I analysen presenterer jeg først funn i stortingsmeldingen, dette grunnet at denne kom først, og går deretter videre inn på Fagfornyelsen.

Validitet

Bratberg skriver at diskursanalyse i sin enkleste form innebærer en jakt på hvorfor vi tenker som vi gjør, og hva det innebærer (Bratberg, 2017, s. 61). Videre formulerer han dette ved hjelp av Neumann: «Mening er en svært ofte tilstedeværende forutsetning for handling, og diskursanalyse er blant annet studiet av forutsetningene for at handlinger kan finne sted. Mening må etterspores i sproget der den blir til, ikke inne i hvert enkelt individs hode» (Bratberg, 2017, s. 61 & 62). Mening nedfelles og reproduseres gjennom praksis. Med hjelp av diskursanalyse prøver vi å finne ut av hvorfor vi har innrettet samfunnet på bestemte måter, hvordan ulike praksiser har blitt til og hvordan disse reproduseres.

Et aspekt ved diskursanalysen, sier Bratberg, er at den sjelden forklarer en klar operasjonalisering eller en avgrenset og entydig årsakssammenheng, noe som gjør det vanskelig å vise til validitet (Bratberg, 2017, s. 62 & 63). Validitet kan også forstås som gyldighet, der en undersøkelses validitet tilsvarer til hvilken grad man kan trekke gyldige slutninger om det

undersøkte. Bratberg mener at man må støtte seg på en bredere forståelse av validitet som forskningens gyldighet i bred forstand. Man må «gi en klar fremstilling av hva som ligger til grunn for en bestemt tolkning, og hvilke implikasjoner som følger av den» (Bratberg, 2017, s. 63).

For denne oppgaven vil dette si at jeg må begrunne hva som ligger bak ulike tolkninger, og virkningen av disse tolkningene. For å sikre en analyse som kan anses som holdbar må det tydeliggjøres hvilke deler av hvilke dokumenter som undersøkes, med hvilke analytiske verktøy dette gjøres, og la leseren vite hvordan tekstene er lest og analysert (Bratberg, 2017, s. 63). Jeg gir også sitater fra datagrunnlaget for å dokumentere funnene mine.

Jeg har tidligere i teksten argumentert for utvalget mitt av relevant datagrunnlag, som bunner i relevansen for problemstillingen og studiets anliggende. Begge kildene til data som inngår i oppgaven er meget sentrale i diskursen. Stortingsmeldingens innhold består av ulike deler og er således sammensatt av mange forskjellige instanser og bidrag. Jeg vil argumentere for at dette gjør den høyst relevant og sentral i diskursen, samtidig som at den også er uunngåelig ved en kontekstualisering av andre del av datagrunnlaget mitt, Fagfornyelsen. Fagfornyelsen er på sin side sentral for å gjøre et studie av fremtidens skole, da denne er en del av fremtidens skole i Norge.

Analyse/drøfting

Analyse av funn i Meld. St. 28

Innledningen til Meld. St 28 åpner med:

Skolen er et sosialt fellesskap der de grunnleggende verdiene formidles og praktiseres, utvikles og formes. Skolen skal støtte opp under og stimulere til en positiv selvoppfatning og tro på egne evner og muligheter til å lære. Alle skal kunne bidra inn som verdifulle deltakere i fellesskapet i barnegruppen, i klassen og i samfunnet (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 6).

Tidlig i stortingsmeldingen presenteres skolens tenkte verdier og synspunkt på det psykososiale miljøet. Ut fra sitatet ovenfor, er skolen ansvarlig for å danne sosiale fellesskap omkring elevene, hvor deres selvoppfatninger og tro på mestring og læring skal understøttes.

Videre finner vi at skolen skal bidra til at hver enkelt elev gjøres i stand til å realisere potensialet sitt, bygge et fundament for å mestre eget liv, og delta i samfunnet. Samtidig tar skolen del i forming av fremtiden ved å utdanne elever til ressurssterke yrkesutøvere og samfunnsborgere.

Dermed er det et avgjørende aspekt ved en fornyelse at skolens innhold gjøres relevant for både den enkelte som for samfunnet og arbeidslivet (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 13). I stortingsmeldingen formidles det at skolen vil gi elevene fundamentet for å mestre sitt eget liv og potensiale og herfra bli ressurssterke i sine karrierer og i samfunnet for øvrig, derfor er det viktig at innholdet i skolen er relevant for nettopp disse arenaene.

For å utdype sine strategier til målene oppgitt ovenfor presenterer Meld. St. 28 begrepet «flerdimensjonal tilnærming til læring» (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 14). Den flerdimensjonelle tilnærmingen innebærer at «læring foregår i samspill mellom kognitive, sosiale og emosjonelle ferdigheter [...]» (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 14). Dette er sannsynligvis empirisk forankret, da forskning viser at også sosiale og emosjonelle ferdigheter har stor betydning for utdanning, arbeid, medborgerskap, helse og livsmestring (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 14). Et læringsmiljø inneholder kulturelle, relasjonelle og fysiske forhold, som på skolen alle er av betydning for elevenes trivsel, helse og læring. Disse forholdene mener Stortinget er viktig for å fremme gode læringsprosesser, og at nettopp læring foregår mye gjennom sosialt samspill (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 14). Det er tydelig at det er ønskelig å legge grunnlag for et godt læringsmiljø med tanke på gevinsten dette har: «Arbeidet for å sikre alle elever et godt psykososialt miljø [...], er derfor et avgjørende bidrag for å oppnå god læring i fagene» (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 14). En av flere mulige tolkninger av dette utsagnet, er at utsagnets avslutning impliserer at det å sikre elever et godt psykososialt miljø styres av en bakenforliggende agenda og ikke nødvendigvis er et mål i seg selv.

Stortinget ønsker også at elevene skal utvikle empati og respekt for andre og evne til å samarbeide (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 22). De skal erfare at samhandling og deltakelse ikke bare er basert på å hevde seg selv og sine egne synspunkter men samtidig forutsetter gjensidig respekt for andre. Skolen skal bidra til at elevene utvikler seg som selvstendige individer som vurderer konsekvensene og tar ansvar for handlingene sine. Opplæringen skal bidra til at elevene utvikler sosial tilhørighet, og til at de kan mestre ulike roller i samfunns- og arbeidslivet og på fritiden (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 22). Vi har til nå fått bekreftet at skolen tydelig skal ta på seg et stort ansvar for hva opplæringen til elevene skal inneholde og at dannelsesoppdraget skolen har står sterkt, noe Stortinget virker å være bevisst. Skolen skal bidra i sin del av danningen av elevene slik at de kan mestre ikke bare sin rolle i skolen men også sin rolle på fritiden, i arbeidslivet og i samfunnet for øvrig.

Ut fra de presenterte utsagnene virker det som om det gode grunnlaget som skal legges, ikke bare skal være på plass for at elevene skal få best mulig faglig utbytte, men skal også gjøre

elevene klare til sine roller som gode samfunnsborgere, samt fasilitere for mestring av de forskjellige rollene i alle deler av hverdagen. Likevel kan det noen steder i stortingsmeldingen virke som om jaget etter prestasjoner er tildelt et større fokus, sett fra tvetydigheten i enkelte av utdragene. Dette heller enn at et godt psykososialt miljø i seg selv er viktig for elevene og deres selvfølelse, helse og trivsel generelt i livet, uavhengig av deres prestasjoner.

Fra teoridelen kan vi ta med oss at mange elever uttrykte opplevelsen av stress og prestasjonspress knyttet til skolen. Stortingsmeldingen vier på sin side et godt psykososialt miljø mye plass, men dette i forbindelse med at prestasjonene bedrer seg om miljøet er vellykket. Om prestasjonsfokuset forblir større enn fokuset på det psykososiale miljøet og god elevhelse, kan et mulig utfall være at elevenes bekymringer for stress og press i skolen ikke vil se noen nedgang.

«Et læringsmiljø som preges av tillit og inkludering, bidrar til å øke elevenes faglige prestasjoner [...] Når elevene utvikler sin sosiale kompetanse, blir de i stand til å bidra positivt til et godt læringsmiljø» (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 22). Et læringsmiljø som preges av tillit og inkludering, bidrar også til god selvfølelse, en bedre hverdag, bedre humør, mer motivasjon til både faglige og ikke-faglige oppgaver. Listen med fordeler ved tillit og inkludering er lang. Fra denne lange listen har de i stortingsmeldingen valgt å dra ut faglige prestasjoner som det aller viktigste, og denne vektleggingen gir inntrykk av at dette er den eneste grunnen for et godt psykososialt miljø. Et godt læringsmiljø som bidrar til gode faglige prestasjoner er selvfølgelig viktig på skolen hvor læring er en essensiell del, men det kan stilles spørsmålstegn ved om dette er det viktigste.

Av endringene vist til i Fagfornyelsen, er for eksempel de tre temaene som tverrfaglig skal implementeres i opplæringen. Som nevnt, er ett av disse folkehelse og livsmestring. I Meld. St. 28 skrives det at «Temaet livsmestring har både et individuelt perspektiv og et samfunnsmessig og sosialt perspektiv» (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 39). Sitatet vektlegger både det individuelle, samfunnsmessige og sosiale perspektivet på livsmestring som tema. Mestring av livet på individnivå er viktig for å utvikle ressurssterke elever, som videre skal mestre ulike deler av samfunnet etter endt skolegang, samt være en del av et større sosialt fellesskap hvortil de skal føle sosial tilhørighet. Tidligere i analysen har vi sett at Stortinget vektlegger at opplæringen skal bidra til nettopp dette.

Videre i Meld. St. 28 (2016, s. 39) skrives det at det sosiale fellesskapet er viktig for den enkelte elevs livsglede, mestring, trivsel og følelse av egenverdi. Trivsel og livskvalitet gjennom deltakelse i et både sosialt og faglig fellesskap gir tilhørighet, og vil redusere risikoen for sosiale

og psykiske problemer. Å ta gode helsevalg er en del av å mestre eget liv, og å inneha kunnskap om fysisk og psykisk helse, samt konsekvenser av livsstil, er av stor betydning (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 39). Et sitat fra teorikapittelet av Utdanningsdirektoratet, at skolen har et spesielt ansvar for å forhindre psykiske plager, og at dette må forebygges gjennom god praksis, er i samsvar med hva folkehelse og livsmestring er tenkt å bidra med (Utdanningsdirektoratet, 2015a). Fra det vi vet om temaet, som tidligere er presentert i oppgaven, er formålet å ta gode valg for sin egen helse, mestre eget liv og se konsekvenser av livsstil.

For elevene, i rapporten utført av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (2017), omtalt i teorikapittelet, kan folkehelse og livsmestring være et tema som er behjelpelig med å mestre stress og prestasjonspress. Det kan være nyttig for å redusere de negative følelsene, og heller gi de en balanse som øker deres følelse av mestring i hverdagen og på alle arenaer som er en del av den. Dette er ett av mange mulige utfall av temaet, da mye beror på hvordan dette utspiller seg i praksis – hvordan temaet blir vektlagt så vel som hvor mye tydelig prestasjonspress som eventuelt oppstår med den nye læreplanen kontra den gamle. Et annet hensyn som må tas, er at folkehelse og livsmestring kan bidra til nedgang i antall elever som opplever stress og prestasjonspress, da presset og forventningene ofte er skapt av eleven selv, noe de vil lære seg å håndtere i større grad gjennom det tverrfaglige temaet.

Som vi tidligere har sett, skal de tre temaene integreres faglig *der det er relevant*. Hvor mye plass de tre tverrfaglige temaene skal få i praksis, er ikke nevnt. Det kan tenkes at de kommer i andre rekke, etter det faglige innholdet, på bakgrunn av at utbedringen av den nye læreplanen er fokusert mot å gi elevene et bedre faglig utbytte for å sikre mer læring og kunnskap, og det er nærliggende å tro at dette er hovedfokuset.

Det finnes ingen fastsatt plan for hvor mye tid temaene skal få i løpet av et semester eller et skoleår. Ei heller hva som konkret skal integreres og hvor eller hvordan dette skal gjennomføres. Folkehelse og livsmestring, og alt det er tenkt å inneholde, er bare et av de tre tverrfaglige temaene, som alle er store og omfattende. Man kan forsøke å se for seg hvor temaene kan plasseres. Eksempelvis kan bærekraftig utvikling være passende å integrere inn i undervisning om naturfag, samfunnsfag, IT- og mediefag og geografi, på samme måte som demokrati og medborgerskap kan tenkes å bli behandlet i for eksempel samfunnsfag, historie og politikkfag. Folkehelse og livsmestring kunne også blitt integrert faglig i eksempelvis samfunnsfag, kroppsøving eller mat- og helsefag. Da må det dele plass med demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling i samfunnsfag, samtidig som at mat- og helse og kroppsøving er betydelig mindre fag enn mange andre. Dette nevnes for å illustrere tyngden av

ulike fag i tillegg til temaene, og hvor mye som kjemper om plass i sammenheng med at det ikke finnes noen konkrete planer over hvor og hvor mye temaene skal inn i skolen. Det er viktig å nevne her at andre tolkninger av dette kan være minst like gode, og det kan være vanskelig å skulle synse seg til hvor temaene vil integreres. I forbindelse med at temaene skal integreres der det anses som relevant, kan et mulig utfall være at det blir ulikt fra skole til skole hva som ses på som en naturlig faglig inngangsport til de tverrfaglige temaene, og hvor mye de ulike skolene velger å vektlegge dem.

En viktig problemstilling ved de nye temaene, og spesielt det vi tar for oss, folkehelse og livsmestring, er vurdering. I Meld. St. 28 formidles det at folkehelse og livsmestring, eller generelt den sosiale og emosjonelle læringen elevene tilegner seg, ikke skal være grunnlag for vurdering. I skolen foregår elevers faglige, sosiale og emosjonelle læring og utvikling i stor grad gjennom arbeidet med fagene. Departementet ønsker likevel ikke at elevers sosiale og emosjonelle læring inkluderes i fagenes kompetansemål i større grad enn i dag fordi disse ferdighetene ikke bør legges til grunn for vurderingen av elevens kompetanse i fag (Meld. St. 28 (2015-2016), 2016, s. 23).

Sosiale og emosjonelle ferdigheter varierer fra individ til individ og i utgangspunktet er evnen til tilegnelse av disse også varierende. Om denne typen ferdigheter skulle bli vurdert kunne et mulig utfall vært at kriteriene man vurderte ut fra hadde vært en type «fasit» for hvordan man skal opptre eller tenke, som ikke nødvendigvis hadde passet for hver enkelt. Vurdering av disse ferdighetene kunne kommet i konflikt med menneskers ulikhet, man hadde blitt vurdert i å mestre livet. På bakgrunn av at dette ikke skal vurderes eller inngå i statistikken over norske elevers faglige utbytte og faglige kompetanse, kan man stille spørsmålstegn ved om fag med vurdering vil bli viktigere. Vil det bli nedprioritert ettersom det ikke skal vurderes og måles? Om vi ser tilbake, er grunnlaget den norske skolen har for fornyelsen å sikre bedre faglig utbytte enn det har vært til nå, noe de håper å oppnå. Dette vil vises gjennom testing av elevenes kunnskaper. Med grunnlaget for fornyelsen i bakhodet, er spørsmålet om nedprioritering grunnet fravær av vurdering interessant.

Analyse av funn i Fagfornyelsen

I analysens første del er det presentert funn av ønskelig utvikling for fremtidens skole med vekt på psykososialt miljø i Meld. St. 28. Videre kommer til å undersøkes hvordan dette utspiller seg i resultatet av stortingsmeldingen, nemlig i Fagfornyelsen.

I Fagfornyelsens overordnede del kapittel 2, *Prinsipper for læring, utvikling og danning*, omtales skolens oppdrag som tosidig. Skolen har både et danningsoppdrag og et utdanningsoppdrag. Disse henger sammen og er gjensidig avhengige. Prinsippene for arbeid med læring, utvikling og danning skal hjelpe skolene å løse dette doble oppdraget (Utdanningsdirektoratet, 2018b).

I Fagfornyelsen omtales grunnopplæringen som en viktig del av en livslang danningsprosess med enkeltmenneskets frihet, selvstendighet, ansvarlighet og medmenneskelighet som mål. «Opplæringen skal gi elevene et godt grunnlag for å forstå seg selv, andre og verden, og for å gjøre gode valg i livet» (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Det vektlegges at opplæringen er en del av noe større – en livslang prosess. Opplæringen elevene får på skolen skal gi dem det grunnlaget de trenger for å forstå seg selv, de andre rundt seg, og verden, samt at de skal ha et godt grunnlag for å gjøre gode livsvalg. I introduksjonen i kapittel 2 av overordnet del er det gjennomgående at danning hovedsakelig består i innsikt i diverse emner, eksemplifisert gjennom natur og miljø, religion, kultur og historie (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Danning skjer gjennom opplevelser og praktiske utfordringer, gjennom både strukturert målrettet arbeid og gjennom lek, når man jobber alene eller samarbeider med andre, når man finner riktige svar på oppgaver, men også når man forstår at det ikke finnes enkle fasitsvar på alt (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Her har Utdanningsdirektoratet gitt eksempler på hvordan de mener danning skjer i skolen, noe som ikke tidligere har blitt illustrert i forbindelse med bruk av danningsbegrepet fra det vi har sett på til nå.

Fagfornyelsen legger til rette for at elevene skal gjennomgå en stor og omfattende danningsprosess i skolen, som består av mye mer enn kun faglige aspekter. Det vektlegges også tydelig i kapittel 2.1 i overordnet del at faglig læring og sosial læring ikke utelukker hverandre, og at de spiller sammen i det daglige. I kapittel 2.1 finner vi også at elevene må lære å bli bevisste sine egne holdninger, da i sammenheng med at ulike kommunikasjonsformer og ulik bruk av teknologi både er utfordrende og berikende for det sosiale miljøet. I dette hensynet må elevene lære seg å være ansvarsfulle både i og utenfor skolen (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Her legges det vekt på at skolen også skal ta i betraktning at samfunnet vårt i stor grad er, og i tiltakende grad vil fortsette å bli, preget av teknologi og digitale kommunikasjonsformer. Den nye teknologien krever ny kompetanse vedrørende ansvarlig bruk hos så vel lærere som elever. De nye digitale plattformene som har vokst frem kan ha en innvirkning på det psykososiale miljøet i skolen, og disse innvirkningene kan være vanskeligere å legge merke til ettersom de

ikke foregår åpenlyst. Både positiv og negativ påvirkning skjer i blant annet sosiale medier i høyere grad i dag enn tidligere.

I kapittel 2.3 i den overordnede delen, presenteres de fordrede grunnleggende ferdighetene. Disse fem ferdighetene er lesing, skriving, regning, muntlige ferdigheter og digitale ferdigheter (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Ferdighetene betraktes som en del av den ønskede faglige kompetansen, i tillegg til at de også er viktige for elevenes identitet og sosiale relasjoner.

Ut fra analysen av Fagfornyelsens overordnede del kapittel 2 som starter med å stadfeste skolens dannings- og utdanningsoppdrag, er disse to oppdragene viktige og gjensidig avhengige av hverandre. Utdanningsdirektoratet skriver at opplæringen skal bidra til et godt grunnlag for forståelse av seg selv og omverden og å gjøre gode valg i livet, samt at dette er en dannelsesprosess som varer livet ut (Utdanningsdirektoratet, 2018b). Det kan virke som om Fagfornyelsen og Meld. St. 28 har de samme utgangspunktene, men er ulikt presentert. Det psykososiale miljøet er viktig, og det er også prestasjonene, men i Fagfornyelsen får man mindre inntrykk av at det ene er et hjelpemiddel til det andre. Dette fordi det psykososiale miljøet og ønsket faglig prestasjon presenteres på lik linje, men også fordi psykososialt miljø, her eksemplifisert gjennom sosiale relasjoner, livsmestring, gode livsvalg og identitet, ofte omtales alene uten at det ses som en forutsetning *fordi* det gir et godt læringsmiljø og dermed gode prestasjoner.

Avslutning

På bakgrunn av analysen ser man at helse og godt psykososialt miljø i skolen vies en stor plass. Dette kan trekkes ut fra mange av utsagnene i stortingsmeldingen, hvor skolens danningsoppdrag tas på alvor. Innføringen av folkehelse og livsmestring er en annen indikator på at dette prioriteres. Sett i analysen, gjennom utvalgte sitater og egne parafraiseringer fra Meld. St. 28 (2016) har ord som positiv selvoppfatning, tro på egne evner, tillit, inkludering, godt psykososialt miljø, sosial kompetanse, gjensidig respekt og sosial tilhørighet blitt brukt i forbindelse med skolens danningsoppdrag og psykososiale miljø.

Man kan diskutere hvorvidt et godt psykososialt miljø preget av god psykisk helse, godt sosialt miljø, trygghet og trivsel, er en motsetning til store krav om prestasjoner og kunnskapsoppnåelse. Ut fra analysen kan ses at både prestasjoner og psykososialt miljø vektlegges, men er de forenlige? Kan de gå hånd i hånd og vies likeverdig plass i skolen? Bakgrunnen for fornyelsen av læreplanverket er, som jeg nevnte i kontekstkapittelet, større

faglig utbytte og utvikling for elevene. Min tolkning er at større faglig utbytte har viktigst prioritet i fornyelsen av læreplanen, og er hele grunnen til at den fant sted. Likevel blir det psykososiale miljøet og det faglige omtalt som gjensidig avhengig av hverandre: et godt psykososialt miljø for elevene vil gi dem bedre utsikter for utvikling og læring. Med utdrag fra Meld. St. 28 i analysen, ser vi at det noen steder virker som om godt psykososialt miljø og god mental helse anses som springbrettet nødvendig for å endelig løse kunnskapsutfordringene oppstått i Kunnskapsløftet.

Fra Meld. St. 28 løftes både prestasjoner og godt psykososialt miljø frem som ønsker for fremtidens skole. I teorikapittelet beskrev jeg ved hjelp av Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner (2017) at skolen er en mulig arena hvor dårligere mental helse hos elevene oppstår, da de føler på press og stress knyttet til prestasjoner og krav satt av skolen. Dette presset og prestasjonsjaget er, uten å trenge å forklares videre, negativt for elevenes mentale helse. Mange sliter med å strekke til på alle arenaer i løpet av hverdagen og vedrørende dette finner vi en ambivalens i det Stortinget formidler via Meld. St. 28. Det ønskes at psykososialt miljø og det prestasjonsbaserte miljøet vil behøve hverandre gjensidig for god balanse på begge felt, men er de egentlig i konflikt med hverandre? Som vi ser fra analysen vil et godt psykososialt miljø være godt for prestasjoner og faglig utbytte, men er prestasjonene og de eventuelle negative følelsene knyttet til disse gjensidig bra for det psykososiale miljøet? I Fagfornyelsen (2018) kan det diskuteres hvorvidt den gjensidige avhengigheten presenteres på samme måte som i stortingsmeldingen. En mulig tolkning av sammenligningen mellom stortingsmeldingen og Fagfornyelsen, er at Fagfornyelsen presenterer en faktisk gjensidig avhengighet, og ikke en konflikt mellom de to. Som beskrevet i analysen av funnene i Fagfornyelsen blir psykososialt miljø og prestasjoner adskilt i større grad enn i stortingsmeldingen, de ses på som to individuelle deler. Begge disse gis vekt, men de prøver ikke å tvinges til å gå hånd i hånd slik man kan beskrive følelsen man sitter med fra stortingsmeldingens behandling av temaet. Den gjensidige avhengigheten man får presentert fra Fagfornyelsens overordnede del er at godt psykososialt miljø er bra for elevenes læring, og omvendt er gode, sunne følelser knyttet til læring og prestasjoner også godt for det psykososiale miljøet.

Refleksjonsnotat

Arbeidet med den aller første store oppgaven har vært en utfordring. I startfasen av sin første bacheloroppgave er det få som har denne typen erfaring fra før, og utallige ting skal finnes ut av, gjerne så mye at man ikke vet hva som skal tas tak i først. Det har vært perioder med forvirring, noe mange sikkert også har opplevd før meg. Skrivning av en vitenskapelig fagtekst i pedagogikk inneholder mange flere aspekter enn jeg først trodde. Det er ikke bare oppgavens problemstilling som er viktig, det er også struktur, oppbygning, oversiktighet og utforming av delene som må med før analysen presenteres. Det startet med det som følte som tusen forskjellige ideer, men nå har det ferdige resultatet etter hvert blitt et faktum.

Heldigvis føler jeg at jeg har lært mye gjennom denne prosessen, og at denne nye kunnskapen er noe jeg vil dra nytte av i fremtiden. Arbeidet jeg har lagt ned har både vært med og uten gevinst, men utsporingene jeg har vært innom har også vært lærerike. Det jeg gjennom denne oppgaven har vært borti har også gitt meg ideer til ting jeg har lyst til å fordype meg i senere, men som jeg for denne oppgavens anliggende måtte la ligge enn så lenge. Den stadig større delen digitale kommunikasjonsformer tar i samfunnet og spesielt i skolen er eksempelvis noe jeg finner særdeles interessant og spennende å skulle følge med på. I tillegg til dette er det også mange både politiske og historiske aspekter ved utdanning som fanger nysgjerrigheten min.

Jeg har gått inn i problemstillingen med et åpent sinn, spent på hva jeg kom til å finne, og er fascinert av det jeg faktisk fant. Jeg har prøvd å være så transparent som mulig i analysearbeidet, men jeg har funnet objektivitet vanskelig, grunnet både kunnskapen jeg innehar fra tidligere undervisning i dette studiet, og også egne interesser og hjertesaker. Den norske skolen har utallige gode kvaliteter. På den andre siden har den også utfordringer som må belyses. Jeg er selvfølgelig åpen for at mange andre tolkninger og vinklinger enn de jeg har presentert, finnes. I tillegg er det også så klart mulig at jeg kan ha oversett eller misforstått enkelte ting. Med dette sagt håper jeg likevel at noen finner oppgaven nyttig og at man sitter igjen med noe når man er ferdiglest. Målet mitt var å skrive en oppgave jeg kan være stolt over å vise til, og noe som leseren føler var verdt tiden!

Referanseliste

- Andersen, G. (2008). *Metode og forskningsdesign*. Hentet fra <https://www.holbergprisen.no/holbergprisen-i-skolen/metode-og-forskningsdesign.html>
- Andersen, P. L. og Bakken, A. (2015). *Ung i Oslo 2015*. Hentet fra <http://www.hioa.no/index.php/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2015/Ung-i-Oslo-2015>
- Apeland, B. (2019). *Skolen har et humanitært problem*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/kronikk/i/BJpJWv/Skolen-har-et-humanitart-problem--Bernt-G-Apeland>
- Bratberg, Ø. (2017). *Tekstanalyse for samfunnsvitere* (2. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Folkehelseinstituttet (2018). *Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. Hentet fra https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2018/barn_og_unges_psykiske_helse_forebyggende.pdf
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Skolens nye «grunnlov er fastsett*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/skolens-nye-grunnlov-er-fastsett/id2569170/>
- Landro, L. H. (2017). «Generasjon prestasjon» blir fort «generasjon depresjon». Hentet fra <https://www.dagbladet.no/kultur/generasjon-prestasjon-blir-fort-generasjon-depresjon/67637171>
- Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (2017). *Livsmestring i skolen. For flere små og store seiere i hverdagen*. Hentet fra <http://www.lnu.no/wp-content/uploads/2017/01/lis-sluttrapport-1.pdf>
- Manger, T. (2014). *Psykososialt læringsmiljø*. Hentet fra <https://www.forskningsradet.no/servlet/Satellite?c=Rapport&cid=1253994005731&lang=no&pagename=kunnskapssenter%2FHovedsidema>
- Meld. St. 28 (2015-2016). (2016). *Fag – Fordypning – Forståelse. En fornyelse av Kunnskapsløftet*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-28-20152016/id2483955/>
- Mulalic, H. (2018). *Psykisk helse i skolen er essensielt for alle elever*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/e1LlGa/Psykisk-helse-i-skolen-er-essensielt-for-alle-elever--Hana-Mulalic>
- NOU 2015:2. (2015). *Å høre til – virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/35689108b67e43e59f28805e963c3fac/no/pdfs/nou201520150002000dddpdfs.pdf>
- Universitetet i Oslo (2016). *Mer tid til dybdelæring*. Hentet fra <https://www.uv.uio.no/iped/om/aktuelt/aktuelle-saker/2016/stortingsmelding.html>
- Utdanningsdirektoratet (2015a). *Forebygge og fremme barn og unges psykiske helse*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/skolemiljo/psykososialt-miljo/psykisk-helse/>
- Utdanningsdirektoratet (2015b). *Prinsipper for opplæringen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/prinsipper-for-opplaringen2/innleiing/>

Utdanningsdirektoratet (2017). *Kjerneelementer – fag i grunnskolen og gjennomgående fag i vgo*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/kjerneelementer/>

Utdanningsdirektoratet (2018a). *Hva er fagfornyelsen?* Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/nye-lareplaner-i-skolen/>

Utdanningsdirektoratet (2018b). *Overordnet del av læreplanverket*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/>

Utdanningsdirektoratet (2018c). *Tverrfaglige temaer*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/>

Utdanningsdirektoratet (2018d). *Folkehelse og livsmestring*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/overordnet-del/prinsipper-for-laring-utvikling-og-danning/tverrfaglige-temaer/folkehelse-og-livsmestring/>

Utdanningsdirektoratet (2019a). *Nye læreplaner i grunnskolen og gjennomgående fag i vgo - hva skjer når?* Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/hva-skjer-nar-i-fornyelsen-av-fagene/>

Utdanningsdirektoratet (2019b). *Ekstern gruppe skal evaluere eksamensordningen*. Hentet fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/fagfornyelsen/ekstern-gruppe-skal-evaluere-eksamensordningen/>

Utdanningsdirektoratet (2019c). *Høring – læreplaner i norsk*. Hentet fra <https://hoering.udir.no/Hoering/v2/347>